

6076

Умеренный

18865

Турко

891.99

У-28

1919

16070

Թիւ 21, - Ս. Գ. ՀՆԶ. ԿՈՒՍ. ԱՄԵՐ. ՇՐՋ. ԿԵԴՐ. Վ. ՄԱՐՄԻՆ

891.99
Կ-28

Պ Ա Ք Օ

ԳՐԵՅ

ՓԱՐԱՄԱԶ

Տ Պ Ա Ր Ա Ն

«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՀԱՅԱՍՏԱՆ»-Ի

Շ ի ֆ ա կ օ

1919

891.39
Կ-28

493

Թիւ 21, - Ս. Դ. Հնձ. ԿՈՒՍ. ԱՄԵՐ. ՇՐՋ. ԿԵԴՐ. Վ. ՄԱՐՄՆԻ

Պ Ա Ք Օ

Գ Ր Ե Յ

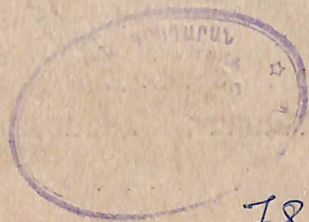
Փ Ա Ր Ա Մ Ա Ջ

12003

Տ Պ Ա Ր Ա Ն
«ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԼԱՅԱՍՏԱՆ»-Ի
1919

6070

78726-*ach*
1941-87

1.- ՓԱՐԱՄԱԶ ՓԱՐԱՄԱԶԵԱՆ
3.- ԳԵՈՐԳ ՄԷԼԻԻ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

2.- ՍԱՐԿԱԻԱԳ-ՅՈՒԱԿ
4.- ՖԵԼԵԿԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Փարամազի այս փոփրիկ թատերախաղը մի կատարեալ գլուխ գործոց է՝ իր մեջ բովանդակուած մտքերի և իրական կեանքից վերցուած պատկերի համար:

Ո՞վ և ի՞նչ է Սելիմը:

Դա մի արեւելեան բռնաւոր է, մի թագակիր, որ ամբողջ պետութիւնը, իր հողային տարածութեամբ և մարդաբնակչութեամբ՝ իր անձեռնմխելի ՍԵՊՆԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՆ Է համարում՝ Աստուածային Իրաւունքի հիմունքով:

Նա մի բռնապետ է, որին պէտք է միայն հնազանդել. նրա հրամանները սուրբ են, նուիրական անընդդիմադրելի:

Այս խմբանկարի յետեւը՝ Փարամազի իր ձեռքովը զրուած է հետեւեալը.

«Աղջիկս, Իսկուհի՛ ջան ա՛ն այս պատկերը. յիշի՛ր հօրդ եւ գնա՛ նրա հանապարհովը. ուր քէն փռտ, բայց դէպի երջանկութեան ասպարէզն է տանում:

Հայրդ՝ ՓԱՐՄԱԶ

1896, Նոյ. 18. ՄԱԼՄԱՍ (Գիլման)».

Նա ոչ ոքի, ո՛չ մի հաստատութեան դէմ
պարտականութիւն ունի կատարելիք. — ո՛չ,
նա միայն **ԻՐԱԽՈՒՆՔՆԵՐ** ունի. որովհետեւ
մայական արքութիւններ են իր բոլոր **ՀՊԱ-
ՏԱԿՆԵՐԻ** համար:

Բռնապետը միայն մի իդէալ ունի՝ ծծել
կեանքը, հաճոյքը, վայելել աշխարհի գուար-
ճութիւնները, որքան որ կարող է: Պետու-
թեան մեջ գտնուող ամեն մարդ, ամեն ինչ
իր համար են. ինքն է ամեն բանի կեդրոնը,
իրենից դուրս՝ ոչնչութիւն:

Պաշտօնեաները, մեծ թե փոքր, բոլորն
եղ իր կամակատար ստրուկներն են. նրանք
միշտ եղ մեջք պիտի ծռեն եւ գտնեն, տրամա-
դրելի անեն այն ամեն միջոցները, որով
կարող են բաւականութիւն տալ բռնապետի
կրֆերին, նրա փառահաճոյքի խաղերին:

Կարճ՝ Սէյիմը արեւելեան մի բռնապետ
է. պետական, ընկերային, տնտեսական բո-
լոր հիմնարկութիւններն էլ նրան գոհացում
տալու միջոցներ են:

Բռնապետների այդ տիպը մեզ անծանօթ
չէ. մեր կեանքը այդ շրջանակի մեջ դրուած
է եղել եւ մենք նրա հետեւանքները կրել ենք
մեր կաշիի վրայ:

Երկրորդ տիպը դա **ՊԱՔՕ**-ն է. հարա-
զատ ներկայացուցիչ իր միջավայրի. նա
խորթ չէ. նա բնական մի պատկեր է իր հո-
գու բոլոր խաղացքով:

Պաֆօն գտնում է տնտեսական ամենա-
ծանր ձգնաժամի մեջ. կեանքը իսկապէս **ԱՆ-
ՏԱՆԵԼԻ** է դարձել նրա համար. վիրաւոր-
ուած են իր բոլոր զգացումները. նրա ա-
մուսնական, հայրական արժանապատու-
թիւնը ո՛չ միայն սաստիկ հարուածների է
ենթարկուել, այլ պարզապէս տեսնում է, որ
ստեղծուած, գոյութիւն ունեցող պայմաննե-
րը իր եւ իր զաւակների կեանքի թելը կտրե-
լու վրայ են:

Եւ Պաֆօն, փոխանակ ըմբոստանալու,
փոխանակ իր թշուառութեան պատճառը եւ
պատասխանատուները փնտռելու՝ նրանց

դիմ ցցուելու, նրանց պատժելու միտումով՝
 նա միայն **ՀՊԱՏԱԿՈՒՄ** է, տանում է իրերի
 այն դրութիւնը, որ իրեն **ՄԱՀ** է սպառնում:

Ըմբոստութեան, ապստամբութեան ի-
 րաւունք, մարդկային իրաւունքների բարձր
 հասկացողութիւն. — սրանք գոյութիւն չու-
 նեն **Պափօ** համար. նա ծնած է **ՍՏՐՈՒԿ** մի-
 ջավայրից, **ՍՏՐՈՒԿ** մեծացած, **ՍՏՐՈՒԿ** էլ
 հոգի ունի:

Դա ՌԱՅԵԱՆ է, անմոռուն, անխօս ուշ-
 եան, որ բողոքի, ըմբոստացման մասին ա-
 մենաթոյլ գաղափար անգամ չունի:

Եւ ահա թէ ինչու **Սեղիմ**ները ապրում են
 իսկ **Պափօ**ները **ՈՐԴԻ** կեանք քաշկրտում:

Եգրակացութիւն. — կեանքը կոխ է.
 ապրելու համար պէտք է կռուել, պէտք է մա-
 հանալ:

Փարամազի գաղափարաբանութիւնը ա-
 մենաշաւ կերպով խտացել է այս փոքրիկ թա-
 տերախաղի մէջ. նա մի գոհար է մեր **ՅԵՂԱ-
 ՓՈԽԱԿԱՆ** գրականութեան մէջ:

Ոգին, **Փարամազի** իրեն ոգին է. որ հո-
 շաթեւ սաւառնում է եւ իրաւագուրկների ա-
 զատութեան ճանապարհը մատնանիշում:

Ս. ՍԱՊԱՀ-ԳԻԻԼԵԱՆ

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՄՈՒՐԱՏ.— Իշխողը Արեւելքի եւ Արեւմուտքի, տէր ծովերու եւ ցամաքներու. ժողովուրդը, զոր Աստուած քեզ հմանաթ է տուած, քո շնորհիւ եւ Աստուծոյ ողորմութեամբ կապրի խաղա՛ղ, դո՛ւ եւ երջանի՛կ: Նա իր վայելած բարիքներու փոխարէն՝ քո արեւշատութեան եւ սրբազան կենացդ յարատեւ կաղօթէ:

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Ուրեմն երկիրս դո՛ւ եւ խաղա՞ղ է:

ՄՈՒՐԱՏ.— Այո՛, Տէր Արքա՛յ, անդորրութիւնը կատարեալ է:

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ.— (Ներս կը մտնէ եւ երկրպագութիւն կընէ) Հովանաւորութեանդ յանձնուած երկիրներու Կառավարիչները կը պաղատին Վեհափառութենէդ՝

Պ Ա Ք Օ

ՊԱՏԿԵՐՆԵՐ ԵՐԵՔ ԱՐԱՐՈՒԱԾՈՎ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱԻԱՆԴՈՒԹԻՒՆ

Գրուած երեկոյքների համար

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԱՌԱՋԻՆ

(Տեսարանը ներկայացնում է շֆեղ կահաւորուած Արքայական Պալատ: Արքան նստած բարձր գահին վրայ՝ ծիսում է ներկիչի, որը դրուած է շֆեղ, կոյր սեղանի մը վրայ: Երբ վարագոյրը բարձրանում է, Մուրատ (Եպարքոսը), որ կանգնած է Արքայի դիմաց՝ մի փոքր առաջ է անցնում եւ երկրպագութիւն տալով՝ ասում է):

Թոյլտուութիւն չնորհելու, որ իրենց հաւատարմութեան հաւաստիքները սփռեն Ձեր գահոյքի շուրջը:

ՍԵԼԻՄ-ՇԱՀ.— Թող գան. (Սենեկապետը երկրպագելով՝ յետ-յետ կը գնայ ու դուրս կը գայ): (Մուրատին) Մեծ Իշխան, հրամանագրէ Պետութեանս բոլոր պաշտօնեաներուն՝ անմիջապէս բոլոր հարկերը զրկեն, եւ ո՛չ մէկ յետնեալ տուրք թողուն, ամենը գանձեն: Քանի մը միլիոն ոսկու կարիք ունիմ. պալատներս վերաշինեմ պիտի, կանանոցս պիտի զարգարեմ: Խստիւ հրամաններ տո՛ւր: Թող ամեն խիստ միջոցներ ի գործ դնեն եւ ինձ դրամ հասցնեն:

ՄՈՒՐԱՏ.— Պատրաստ եմ Ձեր հրամանին, Տէր Արքայ: Սակայն քանի մը նահանգներու մէջ եղած սաստիկ սովն ու հիւանդութիւնները արգելք կընան հանդիսանալ:

ՍԵԼԻՄ-ՇԱՀ.— (Բարկացած) Այդ ի՞նչ ընդդիմադարձութիւն: Անճարա՛կ: Թէեւ ամենքն ալ կոտորուին, բնաւ հոգս չեմ ընել. ինձ դրամ պէտք է: Հրամանագրէ անաստողները նոյն խի մորթաղերձ ընեն: Ժողովուրդը միշտ ալ կընայ սովի ենթակայ ըլլալ. ատիկայ դեռ չի նշանակել թէ իր հարկը պիտի զանալ տալ: Դժոխքէն ալ ըլլայ՝ ինձ քանի մը միլիոն ոսկի պիտի հասցնես: Անճարա՛կ. արսորի մէջ ոսկորներդ կուտամ փտեցնել:

ՄՈՒՐԱՏ.— (Երկրպագելով) Վեհափառութեանդ կոխած նուիրական հողին՝ երեսս ու աչքս քսեմ. սխալեցայ. անգամ մըն ալ այսպիսի յանցանք չեմ գործել. կաղաչեմ, բարեհաճիք ներել: Ստորուղ պատրաստ է դեռ աւելին ալ գանձել տալ:

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

(Սենեկապետը ներս կը մտնէ: Վարդոյրը կը բարձրանայ: Երեք վալիները

մեկական փակ ձեռքերին բռնած՝ ներս
կը մտնեն եւ երկրպագելով կը հասնին մին-
չեւ գահի պատուանդանը: Համբոյր փեշե-
րուն եւ գահի ոտներուն. փակները կը շա-
րեն: Ծոցերէն կը հանեն արկղներ, թան-
կագին փարեր ու կը զետեղեն ներգիշի սե-
ղանին վրայ: Նորէն երկրպագութիւն եւ
կը կանգնեն Մուրատի դիմաց):

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Ի՞նչպէս են իմ սիրեց-
եալ ժողովուրդներս:

ԵՐԵՔ ՎԱԼԻՆԵՐԸ.— Գոհ, երջանիկ,
ուրախ:

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Կըսեն. սով, հիւանդ
դուրբին եւ խռովութիւն կայ. ճի՞շդ է:

ԵՐԵՔ ՎԱԼԻՆԵՐԸ.— Սակայն ատոնք
ժողովուրդի երջանկութեան արգելք չեն:
Անդորրութիւնը կատարեալ է:

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Գացէք իմ արքայա-
կան ողջոյններս հաղորդեցէք Հօճաներուս,

Էշրաֆներուս, Աղաւաթներուս: Արքայա-
կան շնորհներս միշտ անպակաս կըլլան ա-
նոնց վրայէն: (Մուրատին) Իմ թիազներ
տուէք Վալիներուս: (Վալիները գլուխ կը
տան) Գացէ՛ք, Տէրը ձեզ հետ:

ԵՐԵՔ ՎԱԼԻՆԵՐ.— Շա՛տ ապրի մեր
թագաւորը: (Երեք անգամ կը կրկնեն.
կը համբուրեն փղանցքը, գահը ու երկըր-
պագելով՝ յետ-յետ դուրս կը գան):

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Ժողովուրդի լացի ու
խնդութեան սահմանները եւ ո՛չ մէկ իմաս-
տուն կըցած է որոշել: Վա՛յ այն Վեհա-
պետին եւ պետական մարդուն, որ այդ
լացին առջեւ կը խղճահարի: Կարգա՛ր բը-
նութեան օրէնքը, մեծ Վէզիրս, կարգա՛ր.
խաղաղ է ծովը, կը ննջեն ալիքները իրար
գրկած եւ զանձը հոն կը մըրսիէ. կը մօրն-
չայ ծովը, կուլայ, կոռնայ, դարձեալ զան-
ձը հոն կը մըրսիէ: Խաղաղութիւնը ժողո-
ւրդներու մահն է. լացն է անոր կենսու-

նակութիւնը: Թող լայ՝ որքան կամենայ.
իսկ այդ լացի մէջէն անգամ, դո՛ւ, մեծ Վէ-
զիրս, ինձ համար քանի մը միլիոն ոսկի
հանելու ես: Այս է իմ կամքը:

ՄՈՒՐԱՏ.— Պատրաստ է ստրուկս՝
քո Աստուածային կամքը կատարելու:

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՍԵՆԵԿԱՊԵՏ.— (Ներս մտնելով ու
երկրպագելով): Ձեր սրբազան կենաց ա-
ղօթողներէն մին՝ իր համբոյրները կը կա-
մենայ սփռել Ձեր Արքայական Գահոյից
շուրջը:

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Թող գայ: (Սենե-
կապետը կերթայ): (Մուրատին) Ժողո-
վուրդը նման է աքացող ձեան, որքան պա-
րարեցնես, ընդհակառակը, աքացելը կը
սաստկացնէ. սանձն ու մտրակը միայն
կրնան անոր յուր բնաւորութիւնը մեղմել:

(Ներս կը մտնէ Հաֆըզ եֆ. գետնառա-

րած կը հասնի գահին. համբոյր գահին,
ֆղանցիին եւ կասէ).

ՀԱՅԸԶ.— Աստուածարեալ իշխող
ծովերու եւ ցամաքներու. մեծդ բազմամի-
լիոն հպատակներու, տէր անհուն փառաց.
Ալլահը, եւ օրհնեալ ըլլայ անոր անսահման
ողորմածութիւնը, իր արուպ ծառան՝ ստը-
րուկս զրկեց քեզ մօտ, որ ինձ եւս մասնա-
կից ընես այդ անսպառ շնորհներուն, տա-
լով եկամուտի աղբիւր մը, որ քո անգին ա-
րեւչատութեան եւ մարգարէատիպ կենացդ
համար՝ միշտ աղօթող լինիմ:

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Ելի՛ր Աստուծոյ մար-
դը: (Հաֆըզ կեղծ եւ գլուխ կը տայ: Մու-
րատին), Եկամուտի նորագոյն աղբիւր մը
գտէք էֆէնտու համար:

ՄՈՒՐԱՏ.— Տէր Արքայ. եւ ո՛չ մէկ
եկամուտի աղբիւր չէ մնացած: Էլ լեռ եւ
դաշտ, ձոր ու ծով, գիւղ ու քաղաք, ապառ
ու անապատ՝ ամենը, ամենը շնորհուած են
Ձեր կենաց աղօթողներուն եւ Ձեր փառքի
սիւններուն, եւ ո՛չ մէկ անձեռնմուխ աղբիւր

չէ մնացած: (Հաճրգ անհանգստութեան նշաններ կընեն):

ՍԷԼԻՄ-ՇԱՀ.— Վերջապէս իմ հրամանս է, (Հաճրգ ուրախութեան նշաններ) թող բոլոր իմաստունները, գիտունները, վարչագէտները, եկամուտի աղբիւրի գլխավորները՝ խորհին, մտածան, սուրբ և աշխարհիկ գրքերն ու մատեանները քրքրեն եւ նոր եկամուտի՝ նոր աղբիւր գտնեն: Ասա՛ առաջին քարտուղարիս Ֆերմանը գրէ եւ մեծ կրօնապետը իր կնիքով նուիրագործէ եւ ինձ մօտ բեր այս էֆ.—ի հետ միասին: Շո՛ւտ: (Սրակիֆ դուրս կերթան երկրպագութեամբ: Սեյիմ-Շահ կը վերցնէ արկղները ու կսկսի փնտռել: Մեկ մատնիք կը վերցնէ ու հրճուանաբար կըսէ). Այո՛, ասիկա արքայազնի զարդ մըն է եւ արժանի նուէր հարէմիս զարդ Սալթանէ Հանըմին: Եւ զեռ կըսեն ժողովուրդը սովի ճանկերու մէջ կը տանջուի: Այդ մեծ անասունին ո՛չ մի բան չի կրնար ազդել: Որքան

կամենաս՝ ծանր հարկերու կապէ, նա կուլայ եւ դարձեալ ասանկ զարդեր կունենայ: (Զաւգ. ներս կը մտնէ սենեկապետը): Վերցո՛ւր ներկիլէն: Ես կանանոց պիտի իջնեմ: Ըսէ՛ ներքնապետին, որ հաղորդէ Սալթանէ Հանըմին իմ այցելութիւնը: (Սենեկապետը կառնէ ներկիլէն ու կերթայ: Սեյիմ-Շահ կը բաւայ արկղները. երբեմն ուրախ, երբեմն բարկացած: Մեկը կառնէ, միւսը կը դնէ. ագահութեան արտայայտութիւն կընեն): Ճամի տուրուր իջէն՝ Մէտրէսէ հարամ տըր: Գիւղական խրճիթը չի կրնար ասանկ հազուադիւրէր իր մէջ պարունակել: (Կիջնէ գահէն արկղիկները ձեռքին. ոտով փակները կը շօշափէ: Քանի մը պտոյտ): Թող որքան կուզէ՝ կազկանձէ մեծ անասունը, այդ կըծ-

կումին մէջն է իմ հաճոյքը... Եւ դու՝ Սալ-
թանը, լուսթող աչերուդ մէջն ես պարփա-
կել ողջ երջանկութիւնս: Ամբողջ երկիրս
կը բերեմ երկու այրող աչերուդ ողջակէզ:
Ահա կուգամ:

Վարագոյր

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐԿՐՈՐԴ

(Պաֆօի խրճիթը: Երեխաները կի-
սամերկ• ցուրտից պառկած եւ մեկ հասիրի
վրայ՝ պառուտուն վերմակի տակ: Պաֆօն
ալ պառուտուն հագուստով տրեխն է կար-
կըսնում: Բասօն ցնցոտիների մեջ ճախա-
րակ է մանում ու երգում):

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ԲԱՍՕ.— (Կերգե).—

Մանիւր, մանիւր իմ ճախարակ,
Մանիւր սիպտակ մանածներ,
Մանիւր թելեր հաստ ու բարակ,
Որ ես հոգամ իմ ցաւեր:

Տիգրանիկս գուլպայ չունի,
Հանդ է դնում ոտաբաց,
Գաբրիէլս չուխա չունի,
Միշտ անում է սուգ ու լաց:

Դեռ հարս էի, որ դորձեցի,
Քանի կապերտ, խալիչա,

Այժմ զրկուած ամեն բանից

Չունիմ անգամ մի քէչա:

Կարմիր օրս երբ սեւացաւ

Եւ պարտք մնաց թէեւ քիչ,

Հարկահանի սիրտն էլ սեւցաւ,

Եկաւ տարաւ ամեն ինչ:

ՏԻԳՕ.— Մարէ՛, սոված եմ. հա՛ց,

փշուր մը հա՛ց: (Լալիս է: Պաֆօն գլուխը շարժում է ու ա՛խ փաշում: Տիգօն վերմակի տակից ելնում է եւ դեպի մայրը գնում ու փարում): Մայրի՛կ, չատ եմ սոված, հա՛ց:

ԳԱԲՕ.— (Գլուխը կը բարձրացնէ եւ շարագին կըսէ). Մայրի՛կ, ես ալ սոված եմ. ի՛նձ ալ հաց:

ԲԱՍՕ.— Չալըմի տունը զուլումը քանդէ. ես ո՞ւրկէ հաց բերեմ, եավրուներս, հաց չը կա՛յ: (Օրօրոցի երեխան կուշայ): Քեզ ո՞ւրկէ կաթ տամ. անօթութենէն կաթս

չորցել է: (Կօրօրէ) Լա՛յ, Լա՛յ, Լա՛յ... քամբախտ բալիս. Լա՛յ, Լա՛յ... Աստուած, թախտդ կործանուի. ո՞ւր է քու արդարութիւնը (Երեխան կակծերէ, կօրօրէ): Լա՛յ, Լա՛յ, Լա՛յ... Բա՛ս, էսքան էլ նեղութիւն կըլլա՞յ, որ մեղի տուին: Քուրդէ հէրամին մալերս տարաւ, վաշխառուն կալիս հողն էլ աւելց: Միւլթէզիմը դար տունս էյսան ըրաւ: (Կուրծփը փետում է) Չուլո՛ւմ, զուլո՛ւմ... Թախտդ վերան զառնայ, Չալը՛մ...:

ՏԻԳՕ.— Մայրի՛կ, հա՛ց: (Գնում է հօր, մօր մօտ ու կաշիի կտորները վերցընում՝ ծամում ագահների պէս):

ԳԱԲՕ.— (Տեսներով որ եղբայրը մի բան կուռէ՝ անկողնի միջից կելլէ եւ շարագին: (Ի՛նձ ալ տուր, ի՛նձ ալ, փորս կը ցաւայ):

ԲԱՍՕ.— Չուլո՛ւմ, զուլո՛ւմ ... ա՛խ եավրուներս...:

ԳՈՌԻԿ. — (Անկողնից կելլէ, մագերը գզգզած՝ դեպի մայրը) Ի՛նձ ալ, մայրի՛կ, ի՛նձ ալ: (Կերթայ դեպի եղբայրները. կաշիներէն մեկ կտոր կը ծամէ) Ասիկա հաց չէ՛, (շարով) կաշի՛ է: (Պաֆօն գլուխը ծեծում է եւ գլուխը ծնկներին՝ անշարժ հեկեկում է):

ԲԱՍՕ. — Զուլ՛ւմ.... զուլ՛ւմ.... Թախաղ կործանուի (Ծծերն է փետում եւ անշարժ դեպի երկինք նայում):

Պատկեր

ՈԳԻ. — (Լոյսի շողի մէջ ճերմակ պարանաւորուած, մեկ դռնից կը մտնէ եւ հանդարտ, ձեռնամերկ՝ կասէ). Կրեցէ՛ք Վիշաք, ըմպեցէ՛ք դառնութեան բաժակը: Ա՛յդ է թոյլերի բաժինը: (Միւս դռնէն դուրս է գնում):

ԵՐԵՆԱՅՔ. — Հա՛ց, հա՛ց, քաղցէն կը մարինք:

ԴՈՌԻԿ. — Չեմ կրնար կաշին ուտել: (Լալիս է: Ներս է մտնում Աֆրորը):

ԲԱՍՕ. — Պաքօ, տար այդ աքլորը ծախէ, մի կտոր հաց բեր երեխաներիս: Եավրունքս սովէն մեռան:

ՊԱՔՕ. — (Վեր է կենում՝ տրեխը մի կողմ նետելով. երեխայք կը յարձակին տրեխի վրայ): Գիշեր՝ ցերեկ շան պէս չարչարուէ եւ այս է քո հալը: Թո՛ւ քու նամուսին: (Երեխաները կրծում ու ծամում են կաշու կտորները: Պաֆօն գլուխը կը շարժէ: Բասօն շարով երեխան է օրօրում) Թո՛ւ քու ֆու նամուսին (Ձեռքը զարնում է ճակտին եւ գլուխը կռն փարում է):

ԲԱՍՕ. — Վերա՛ն դառնաս, Թախա, որ զուլումը վրադ նստած՝ սուգն ու շիւանը կը ցնկնէ:

ՈԳԻՆ. — (Նոյն ձևով կուգայ): Խը՛մի՛ր դառնութեան բաժակը: Դուն պիտի մեռնիս, որ դուն ապրիս. այս է բնութեան անչէջ օրէնքը:

Վարագոյր

ԱՐԱՐՈՒԱԾ ԵՐՐՈՐԴ

(Շուկայ. առուծախս: Արհեստաւոր-
ները կարում են. ծախողները գովում են
իրենց ապրանքները. մեկը կտունե, միւրը
կուտայ. անցուղարձ են անում):

ՏԵՍԱՐԱՆ Ա.

ՊԱՔՕ.— (Բեմից դուրս): Աքլո՛ր,
աքլո՛ր, աքլո՛ր առնող. լա՛ւ աքլոր, գիւրո՛ւկ
աքլոր: (Մտնում է րեւը) Աքլո՛ր առնող,
լա՛ւ աքլոր, էժա՛ն աքլոր, խառնուի՛կ աք-
լոր:

ԱՇՐԱՑ.— (Պաֆօն մտած դուրսից կը
մտնէ): Աքլո՛ր, աքլո՛ր, աքլո՛ր ծախոր:
(Պաֆօն կը տայ սրան: Աշրաֆը կտունե եւ
կը զննէ): Ի՞նչ տամ: Էնքան էլ աղէկ է:
Դէ՛, ըսէ, քանի՞ փարայ տամ:

ՊԱՔՕ.— Աղա՛, չատ լաւն է, ի՛նչ կը
տաս՝ տուր:

ԱՇՐԱՑ.— 60 փարայ կուտամ: Ա՛ռ.
(Կը հանէ գրպանէն ֆսակը եւ կը տայ դը-
րամը):

ՊԱՔՕ.— Ո՛չ, աղա, չեմ տար, էժան
կուղես: Անօթի զաւակներուս հացի հա-
մար է:

ԱՇՐԱՑ.— Որ ատանկ է, ա՛ռ 70 փա-
րայ: Դէ՛, ա՛ռ:

ՊԱՔՕ.— Չեմ, աղա, չեմ կրնար, չատ
էժան կուղես: (Կուզէ երթալ) Աքլո՛ր,
էժա՛ն աքլոր:

ԱՇՐԱՑ.— Ա՛յ աղա՛, աքլոր ծախող
(Պաֆօն կը դառնայ): Ե՛կ, ե՛կ. ա՛ռ: Ա՛ռ
երկու զուբուշ: Թէեւ չարժէ. բայց խեղճ
ես, ա՛ռ: (Աշրաֆը առնում է ափորը եւ գը-
նում: Պաֆօն մի ֆանի անգամ համրում է
դրամը եւ երբ կամենում է գնալ՝ գալիս է
Հաֆըզ):

ՏԵՍԱՐԱՆ Բ.

ՀԱՅԵԼԶ. — (Խրոխտ) Տո՛ւր 20 փարա:

ՊԱՔՕ. — Ո՞վ ես դու եւ ի՞նչ քսան փարա: Քեզ ի՞նչ պարտք ունիմ:

ՀԱՅԵԼԶ. — Ե՞ս. ես ա՛յն եմ, որ իրաւունք ունի ամեն հաւ ծախողէ քսան փարայ տուրք առնել: Տե՛ս, ահա Փարմանս (Յոյց ե տալիս ոսկեզօծ ֆարմանը): Տո՛ւր քսան փարան:

ՊԱՔՕ. — Թագաւորի ֆէրմանը իմ աչերուս վրայ. իմ գլխուս վրայ: Ա՛ռ: (Տալիս է քսան փարայ: Հաճրգ առնում է եւ փայլում է բեմի խորքը: Պաֆօն ձեռք ծնկան է զարկում եւ գլուխը շարժելով գրկում է դեպի կողքի դուռը): Քսան փարա՛, անօթիներուս արեան գինը. քսան փարա:

ՏԵՍԱՐԱՆ Գ.

ՄՆԿՕ. — Ծօ՛ւ ի՞նչ կը մտածես. ինչո՞ւ տխրեր ես:

ՊԱՔՕ. — Ի՞նչպէս չը մտածեմ. հաւ ծախելու համար՝ թագաւորի հրամանով քսան փարա խարճ առին:

ՄՆԿՕ. — Սիրտդ ամուր պահէ, աչխորհո՛ւս տսանկ եկած է, տսանկ ալ կերթայ, Պաքօ:

ՀԱՅԵԼԶ. — (Յանկարծակի վրայ գալով) Տո՛ւր քսան փարայ. անունդ Պաքօ է. ահա ֆէրմանս: (Յոյց կուտայ): Տո՛ւր քսան փարան:

ՊԱՔՕ Թագաւորի հրամանը աչքիս, գլխուս վրայ: Կուտամ, աղա: (Տալիս է 20 փարա) Բայց երեխաներուս հացը կը կըտրես: Ես կնոջս ի՞նչ պատասխան տամ:

ՀԱՅԵԼԶ. — Կնոջմէդ շա՛տ կը վախնաս: (Խորամանկօրէն):

ՊԱՔՕ.— Տունս անիկա կը պահէ.
Ի՞նչպէս չը վախնամ:

ՀԱՅԸԶ.— Տո՛ւր քսան փարա. ահա
Փէրմանս: Կնոջմէն վախեցողէն ալ քսան
փարա խարճ ունիմ: Տո՛ւր, տո՛ւր: (Հա-
մարեայ խղում է քսան փարա. Պաֆօն քա-
րացած՝ մէկ ձեռքը ծոծրակին, նայում է
ձեռքի դրամին):

ՄՆԿՕ.— Ծօ՛ խենթուկ, քեզ ո՞վ ը-
սաւ՝ ըսես կնոջմէն կը վախնամ: Դէ՛ կէ՛ր.
խենթ-ապուշ (Ձեռքով զարնում է քոյ-
շահին, որը ընկնում է):

ՀԱՅԸԶ.— Տո՛ւր քսան փարա: Տո՛ւր,
ահա Փէրմանս. դուրսդ քեալ է. տո՛ւր 20
փարան (Կտուկ գետնէն քսան փարան):

ՊԱՔՕ.— (Գետին կը զարնէ մնացած
քսան փարան եւ խենթի պէս աշս ու աշն
կողմը կընկնի): Ձուլո՛ւմ... Ձուլո՛ւմ...
Ձուլո՛ւմ....:

ՏԵՍԱՐԱՆ Դ.

ՈԳԻՆ.— (Նոյն ձեռով) Եւ Ձուլումը
պալատներու մէջ եւ գահի բարձունքին
կըկըզած՝ կը ցնկնէ շիւանն ու վիշտը:

Եւ վշտի կաղ կարաւանը մահուան
թոյնը բռնաւորած՝ կը բաղխէ խրճիթնե-
րու դռները եւ իր օթեւանը հոն կընէ:

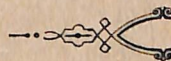
Եւ մահուան թոյնը կը լափէ խրճիթին
եւ այդ մահուան մէջն է միայն երկիրը
անդորը:

Անդորրութիւնը կատարեալ է:
Բոլոր նիւթական ու կենսական բովանդա-
կութիւնը: Ձուլո՛ւմ, վի՛շտ, մա՛հ....

Էսայիշ պէր քեմալ տըր:

Խմէ՛ դառնութեան մրուրը, նիրհա՛ծ,
մըափա՛ծ ժողովուրդ, խմէ՛. դուն պիտի
մեռնիս, որ դուն ապրիս:

Վարագոյր

ՎԵՐՁ

204

huy

ՓԱՐԱՄԱԶԻ ԳՈՐԾԵՐԸ

1.— ՀՈՒՂՈՒՊՐԻՍՏՆԵՐ

2.— ՊԱՔՕ

ՄԱՍԼՈՅ ՏԱԿ ԵՆ

3.— ՔԱՄԻՆ ԲԵՐԱԾԸ ՔԱՄԻՆ ԿԸ ՏԱՆԻ

4.— ՀԱՌԸ

